

τά παιδιά, πρὸς τοὺς μεγάλους τοὺς αὐριανούς ! » (*)
"Ἄν θήλομε νάποχτήσουμε στρατιῶτες τῆς ἰδέας μας πού νά μὴν τοὺς συνεπιάρουμε, σὺν τοὺς ἥρωες τοῦ Τάσσου μέσα στὰ περιβόλια τῆς Ἀρμίδας, οἱ λογῆς πειρασμοὶ τῆς κοινωνικῆς ἀνάγκης, βάλατε σκοπὸ τῆς ζωῆς σας τὸ ζῦγνημα καὶ τὸ φῶτισμα τοῦ παιδιοῦ Βιβλία γιὰ τὰ παιδιά

6

Γι' αὐτό, καὶ τίποτε σπουδαιότερο ἀπὸ τὸ διαγωνισμὸ πού προκήρυξε γι' ἀναγνωστικὰ βιβλία, τὴν περασμένο χρόνο στὸ Νοῦμα (28 τοῦ Γενάρη), ὁ κ. Φώτης Φωτιάδης ἀπὸ τὴν Πόλη. «Σκοπὸς μας εἶναι νά ἐτοιμάσουμε τὰ βιβλία ὅσα χρειάζονται γιὰ μιὰν ἀκέρια παιδικὴ ἀγωγή. Τὰ βιβλία γιὰ τὰ Ρωμιόπουλα πού δὲν πάνε σ' ἑλληνικὰ σχολιά εἶτε γιατί στὰ μέρη τους δὲν ἔχει τίτλια, εἶτε γιατί οἱ γονεῖς τους προτιμοῦνε νά τοὺς δώσουνε τὴν πρώτη μόρφωση σπίτι τους, εἶτε γιατί προτιμοῦνε τὰ ξένα σχολιά, μὲ τὸ δίκιο τους...Τὰ βιβλία γιὰ τὸ γλωσσικὸ Ἑλληνόπουλο πού σπάνουνε τὸ κεφάλι τους χρόνια καὶ χρόνια στὰ σχολιά μας καὶ ὅσα βγκίνουνε δὲν μποροῦνε νά μεταχειριστοῦνε σὲ τίποτε ἰκεῖνα πού μάθανε, δὲ μελοῦνε πιά τὴ γλώσσα μας, μένουνε ἀδιάφορα στῆς ἐθνικῆς μας ψυχῆς τὴ ζωῆ, εἶτε καὶ γίνονται ὄχτροι τῆς φυλῆς μας. Τὰ βιβλία, ὡς εἶδος ἀντιφάρμακο γιὰ τὰ Ρωμιόπουλα πού τὰ ποτίζει γιὰ χρόνια μὲ τὸ φαρμάκι τῆς ἠκαθαρίβουσα».

(Στάλλο φύλλο τελιώνει)

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

*) «Γράμματα» Α. 17.

ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΡΗ ΜΟΥ

Ἀγαπημένη μου,

Καλά, ὅλα καλά. Καὶ τὰ χρυσόλογα τοῦ μακαρίτη τοῦ πατέρα σου πού μοῦ θύμησες μὲ κατασυγκινήσανε. «Μάθε νά ἐπιφέρεις, μάθε νά μὴν ἀπελιπίσεις, μάθε νά μὴ φοβάσαι τὴ μόνωση — γιὰ νά καταχτήσεις τὴ ζωῆ». Καὶ στὸ τρίτο — θυμάσαι; — παραπολὸν ἐπέμενε ὁ μακαρίτης. Μᾶς ἔδλεγε συχνά. «Ὅταν ἔχεις μιὰ σωστὴ ἰδέα στὸ μυαλό σου, τράβα μπροστὰ καὶ μὴ φοβάσαι τὴν ἀντίδραση. Θὰ μείνεις μόνος στὴν ἀρχή, μὰ καλύτερα, γιατί ἔτσι θὰ

— Φλυαρίες, γιατρέ, φλυαρίες !
— Τοῦ πικρα Στάθη μοναχὰ τὰ γένια θὰ ζούριση, ἔ ;
— Καταλαβα πὺς θὰ τὰ χαλάσουμε !
— Θερπὸ πὺς φτάσαμε !...
Μὲ τίς κουβέντες, ἀλήθεια, πέρασαν ὕστερ' ἀπ' τὰμπέλια ἕνα δρόμο σενὸ καὶ ἀνηφορικὸ, πᾶνω σὲ βουνὸ χαραγμένο, λιγάκι ἐπικίνδυνο τὴ νύχτα, καὶ στὸ τέλος ἀπαντήσανε τὰ πρῶτα σπιτῖα τῆς Παλιᾶς Κόρινθος, τῆς δοξασιμένης μ' ἀτυχῆς, πού τόσες φορές κατατράχηκε καὶ ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους... Ἔτσι περνᾷ ἡ δόξα ! Ποῦνε τώρα τὰ μαρμαρένια παλάτια, μὲ τίς πλουμιστὲς κολῶνες καὶ τὰγάλατα, ποῦνε οἱ ναοί, τὸ θέατρα, πὸ κόσμο χαρωπὸ πλημμυρισμένα ; ποῦναι τὰ γλῆντια, τὰ τραγούδια καὶ οἱ χοροί, μὲ κοπελλιῆς ἀφρόπλαστες, νεραϊδοφιλημένες ; Ὅλα γενήκανε στάχνη καὶ κορινιαχτός, ὅλα μὲ μούτζα στὴ δόξα τὴν ἀνθρώπινη ! Βρωμερὰ στενοσόκκα, χωριατόπιστα δίχως καμιά τάξη δῶθε κείθε ριμμένα, φράχτες, χαλάσματα, σωροὶ ἀπὸ κοπριῆς, γεμίζουνε τὸν τόπο τῆς πλούσιας καὶ δοξασιμένης Κόρινθος. Πού καὶ πού κανένα μαγαζάκι, φτωχὸ καὶ κακοροζικό. Ἡ φτώχεια καὶ ἡ γδύμη φανερώνονται στὸ κάθε σου πᾶ

μπορέσεις νά δουλέψεις ἀνετώτερα. Σὲ λίγο θάρθει ἕνας νά σταθεῖ πλάι σου ἀπὸ περιέργεια, ἢ περιέργεια σιγὰ σιγὰ θὰν τοῦ γίνει προσοχή, ἢ προσοχή μὲ τὸν καιρὸ θὰν τοῦ μεταμορφωθεῖ σὲ ἀγάπη — καὶ ἔτσι ἀπόχτησες τὸν πρῶτο συνεργάτη σου. Οἱ ἄλλοι δὲ θάρθουσινε νάρθοῦνε, Ἡ δυσκολία εἶναι ὅσο νάρθει ὁ πρῶτος».

Τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν ἐλπίδα, τοὺς δυὸ αὐτοὺς μεγάλους στόλους τῆς ζωῆς, ὡς τὰ δίδασκε πρακτικὰ καὶ ἔτσι ριζώνανε πὺς στέρεα στὴν ψυχῆ σας. Ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ἐρχότανε τὸ βράδι μὲ μούτρα κατεβασμένα στὸ σπῖτι, σὺν τάχα τὸν τοῦ συνέβηκε μεγάλο κακό. Τὸν τριγυρίζατε τρομασμένα. «Τί ἔχεις, πατέρα ;» — «Τί νάχω, παιδιὰ μου ; Ἀφῖστέ με καὶ πηγαίνετε νά κοιμηθῆτε ;» «Νά κοιμηθοῦμε ; Μὰ ἀκόμα δὲ φάγαμε ! Καὶ πεινάμε !...» — «Κι ὅτε θὰ φάμε ἀπόψε. Λεφτὸ δὲν ἔχω...» Καὶ τραβοῦσε στὴν κἀμαρὰ του. Τραβοῦσατε καὶ οἱ σῆς στὴν κἀμαρούλα σας, μουρμουρίζατε λίγο στὴν ἀρχή, γκρινιάζατε καὶ ὕστερ' ἀποκοιμιόσαστε γλυκὰ γλυκὰ. Καὶ τὴν μεσημέρι στὸ τράπεζι, ὅλα τὰ καλά τοῦ Θεοῦ. Φαγιά πλούσια πλούσια, γλύκισμα, πωρικὰ καὶ τὰ προσωπάκια σας καταχαρούμενα. Κι ὁ κατέρας ὡς ἔλεγε :

— Βλέπετε, παιδιὰ μου ! Χτὲς βράδι δὲν εἶχα με ὅτε ψομί, καὶ σήμερὰ ἔχουμε δτι θέλει ἡ καρδιά μας. Θὰ βγοῦμε καὶ μὲ τὴν ἀμαξα τὸ ἀπομυσημερο περίπατο, θὰ πᾶμε καὶ στὸ θέατρο τὸ βράδι. Τέτλια εἶναι ἡ ζωῆ ἀπὸ ὦρα σὲ ὦρα δὲν ξέρεις τί σοῦ συμβαίνει καὶ δταν σὲ βρεῖ τὸ κακό, νά μὴν ἀπειπίσεις, μὰ ν' ἀρματώνεσαι μὲ κουράγιο καὶ ν' ἀντέχεις, δουλεύοντας πάντα τίμα καὶ θαρρετὰ γιὰ νά φέρεις καὶ τὸ καλό. Ὑστερ' ἀπὸ τὴ νύχτα ἔρχεται ἡ μέρα καὶ ὕστερ' ἀπὸ τὴ βροχή βγαίνει ὁ ἥλιος γιατί λοιπὸν καὶ ὕστερ' ἀπὸ τὸ κακό νά μὴν ἔρθει καὶ τὸ καλό ; Νά, καλιῶρα τὸ ἴδιο συνέβηκε καὶ σὲ μᾶς σήμερὰ. Ὑπομονὴ καὶ ἐλπίδα, παιδιὰ μου, καὶ ἡ ζωῆ δικιά σας θᾶναι μὰ μέρα».

Καὶ οἱ σῆς τὸν ἀκούγετε μὲ δρθάνοιχτα τὰ μάτια καὶ οἱ σῆς προσωπάκια σας ἔλαμπε ὁ ἥλιος τῆς χαρᾶς τῆς πλαυᾶς καὶ ἀουγγῆφιαστῆς χαρᾶς πού τὴ χαίρουνται μοναχὰ ὅσοι ξέρονε νά ἀπομύουν καὶ νά ἐλιπίζουν.

Κοίταξε, ἀγαπημένη μου, τοὺς χρυσοὺς αὐτοὺς σπόρους νὰν τοὺς ρῆξεις στὴν ψυχῆ τῆς κορούλας σου ἀπὸ τώρα, ὡς εἶναι καὶ μωρουδάκι ἀκόμα, σφαγοῦδικο καὶ ἀνόητο (καθὼς μοῦ γράφεις) καὶ δίχως

τήμα, στὰ χωριατόπαιδα, πού τρέχουν πῖς ἀπὸ τὰμάξι σο, ζητώντας πεντάρες, σὲς γυναῖκες, πού θλιβερὲς κάθονται στὸ κατώρι, πλέκοντας κελταῖς, ἢ παλαίθουνε μὲ τὰ ζᾶ τους, στυῖς ἀντρες, πού ἀμύλητα, χωρὶς ζωῆ μέσα τους, γυροῦνε βγλουντωμένοι ἀπ' τίς δουλιῆς τους ἢ χαζεύουνε στὰ μπαλάκια... Πού ἡ χαρωπὴ θωριά τῶ νησιῶ μας ἔδω μωρίζει γρουσουζιᾶ, καταστροφὴ, κατάρρα ! Ὅτι ἀφήσανε γερὸ οἱ πόλεμοι, καταστρέψαν οἱ σεισμοί... Ἔτσι περνᾷ ἡ δόξα !
Στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ εἶναι μιὰ μικρὴ πλατεῖα μὲ δυὶ τρία μεγάλα πλατάνια, πού τὴν ἰσκιώνουνε. Ἐνὰ μικρὸ καφενοδάκι καὶ ἕνα κρασποπιλιὸ σωμαζεύουνε καὶ καθὲ βράδι τους καλῆτερου τοῦ χωριοῦ καὶ οἱ πολιτικὲς κουβέντες τελειωμὸ δὲν ἔχουνε ! Ἐκεῖ σταμάτησε καὶ ὁ ἀμαξῆς γιὰ νά βρῆ τὴν ἐπιστάτη τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσειοῦ. Εἶχε βασιλεψῆ πιά ὁ ἥλιος καὶ εἶτανε κλειστὸ τὸ Μουσεῖο, μὰ σὰ βρῆσανε τὸν ἐπιστάτη νά τοὺς ἀνοίξη, καὶ μὴν μποροῦσανε νά ἰδοῦνε, στὴν ἀνάγκη φωτίζοντάς το μὲ κερί. Ὅσο νά βρεθῆ ὁ ἐπιστάτης, βρῆκε καιρὸ ὁ γιατρός νά πιασῆ κουβέντες μὲ τὸν ταβερνιέρη...
— Δὲ μοῦ λές, κουμπάρε, δῶ κοντὰ εἶναι τὰρχαῖα σας ;

ψυχῆ». Καλὰ τὰ δυὸ πρῶτα, τὰ παροδέχομαι, μὰ γιὰ τὸ τρίτο γελῆσαι, παιδιὰ μου. Ἔχει ψυχούλα καὶ αὐτό, τσοηδὰ, μικρούτσικη, σὺν τὴν ψυχούλα ἐνὸς μνεξέ, νά ποῦμε, μὰ πάντα ψυχὴ εἶναι — καὶ μὰ καὶ ὑπάρχει ψυχὴ καὶ σ' αὐτὸ τὸ φαγοῦδικο, δὲν μπορεῖ, θὰ δέχεται καὶ τὸ καλὸ καὶ τὸ κακό, ἀσυνείδητα πάντα, μὰ καὶ μὲ περισσότερο δρομὴ, ἀφοῦ δὲ δουλεύει ἀκόμα καθόλου ἢ κρίση γιὰ νά κανονίζει τὸ κάθε τι σ' αὐτὴ τὴ χαρωπὴ μὴχανούλα. Ρῆχνη τῆς λοιπὸν τὸ καλὸ μέσου τῆς, ρῆχνη τῆς το ἄλογάρισσα, μ' ἀπλοσύα, καὶ μὴ σὲ νοιάζει πάντα θὰ μείνει μ... ἡς ὅσο τῆς χρειάζεται.

Τῶνερό σου, μοῦ γράφεις, νά τὴν κάνεις μιὰ μέρα τέλεια καὶ ἀληθινὴ Ρωμιόπουλα τὴν κορούλα σου. Νά τὴν κάνεις. Μὰ γιὰ νὰν τὸ πιτύχεις αὐτό, παιδιὰ μου, ἔχεις μιὰ ἄλλη δουλιά, ἀπροπαροικεναστικὴ, νά τὴν ποῦμε. Ἔχεις νά κάνεις τὴν κορούλα σου πρῶτα ἈΝΘΡΩΠΟ, μὲ χαραχτήρα, μὲ θέληση, μὲ εὐκλεινῆς καὶ μὲ δλες τίς ἀρετῆς, γιατί μοναχὰ οἱ τέτοιοι τέλειοι ἄνθρωποι γίνονται μὰ μέρα, στὴν ὄρα τους, καὶ κοιοὶ πατριῶτες.

Σὲ γλυκοφιλῶ
ἢ μαννούλα σου
ΗΓΕΡΙΑ

ΟΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

Ἡ συνεργασία καὶ ἡ ἀνταγωνισμὸς, ὅχι ὁ πόλεμος ἀνάμεσα κοινωνικὲς τάξεις ἔφερε τὴν προκοπή. Καὶ τόντις ἡ ἐπιχειρῆα πρῶτοφῆσῆ βαθμὰ ἐπίστεφτο, στὰ 1810 εἶχε, ὅπως εἶδαμε, πὺς πᾶνω παρουσια 20,000,000 γρ. (τὸ γρῶσι τότες εἶχε ἀξία 2 φρ. ἀπάνου κάτω). Ὅλοι πλουτῆσανε στὰ Ἀμπελάκια, ὅλοι ἀγοράζανε χτήματα ἀπὸ τὰ γειτονικὰ μέρη ἄλλοῦ καλουργίζανε τὸ μπαμπάκι, ἄλλοῦ τὸ ἐρυθρόδανο καὶ ὅλοι ἀρχίζανε νά καλοπερνοῦνε. Ὅλοι μαθαίνανε γράμματα. Στὸ σχολεῖο τους φέρανε τους καλῆτερου ἀκταλους τῆς ἐποχῆς. Ὁ Κωσταντᾶς, ὁ Κούμας, ὁ Ἀσάνης διδάζανε στ' Ἀμπελάκια. Παραδίνανε τὰ Ἑλληνικὰ, φιλοσοφία, μαθηματικὰ, χυμῖα καὶ φυσικὴ ὡς ξέρανε καὶ ὅσο μποροῦσανε. Τί ξέρανε ὅμως οἱ δασκάλοι ἐκεῖνοι ἀπὸ τοῦ ἐς τίς ἐπιστῆμες, μποροῦμε νά τὸ καταλάβουμε

*) Ἡ ἐσχὴ του στὸν ἀριθ. 308.

Ὁ κουμπάρος, ἕνας γέρω-κατεργάρης, χαμογέλασε καὶ τὸν κοίταξε καλὰ καλὰ, σὺν κάτι κακὸ βάνοντα; στὸ νοῦ του...
Δὲν κατάλαβες ; νά, βρε ἀδερφέ, οἱ κολῶνες, τὰ μαρμαρένια, ὅτι δὲν ἔμειν' ἀπ' τὴν πλιχὴ Κόρθο !...
— Μὰ σὰ τίς νά δῆς τὸ Κᾶτρο, εἶναι ψηλὸ ! Γιὰ δὲς ἐκεῖ ! Κρεμιέται καὶ πᾶνου. Νᾶνεδῶτε τῶρα, πᾶει, νυχτωθήκατε...
— Βρε δὲ τίμε τὴν Ἀκροκόρινθο ! Ἐδῶ στὸ χωρὸ σας θὰ ἰδοῦμε τί ἔχει.
— Νᾶ ! Τραβᾶτε λίγο παρῆκει, ὡς τὴ βροση, στρίβετε ζερθὰ καὶ βρῆσκετε τὸ Μουσεῖο, ἕνα κωνοῦριο μονόπατο σπῖτι, πού κλείσανε μέσα ὅτι καλῆτερο βρέθηκε ! Μαρμαρένια κεφάλια, χέρια, πόδια, ὅσα τίς !... Ἔχει καὶ μαρμαρένιοι παλλικαράδες, ἴσα μ' ἐκεῖ πᾶνου ! — μπό, μπό ! τρομαρὰ σὲ πιάνει !... Ἔχει καὶ Ἀγία Κωνσταντῖνα ἕνα σωρο, χρυσὰ καὶ ἀσημένια !
Ὁ ἀμαξῆς κείνη τὴν στιγμὴ γύρισε τραχάτος.
— Ἀφέντη ! τὸνε βρῆκα τὸν ἐπιστάτη... δὲν εἶτανε δῶ καὶ πῆγα σπῖτι του... Νᾶτος ! πᾶει μπρὸς νά μᾶς ἀνοίξη τὸ Μουσεῖο !... Τώρα πρέπει νά κατεβῆτε καὶ νά πᾶμε μὲ τὰ ποδια σιγὰ, σιγὰ.....

ἐφκοια σὰ συλλογιστοῦμε πὼς ὅλοι οἱ γραμματισμένοι ἔνα εἶχανε τότες στὸ νοῦ τους, τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά και μ' ἀφτὰ ἐλπίζανε ν' ἀναστήσουνε τὸ Ἔθνος.

Τὰ παιδιὰ γινήκανε λογιώτατοι, ἔνα ὄνειρο εἶχανε πὼς νὰ μάθουνε τὰ Ἑλληνικά. Τὴν πραχτικὴ δουλειὰ ἀρχίσανε νὰ τὴν περιφρονοῦνε. «Οἱ ἐργάτες, λῆει ὁ Beaujon, ἀφήκανε τὸ ἀδράχτι γιὰ νὰ πιάσουνε τὴν πέννα, και θελήσανε νὰ πουλοῦνε ἀντίς νὰ γνέθουνε και νὰ βᾶφουνε, ὅλοι θέλανε νὰ κυβερνοῦνε. Οἱ συντυχιές γενήκανε θορυβώδικες, οἱ ἐργάτες, πού εἶτανε οἱ πιὸ πολλοί, εἶχανε τὴν περισσοψηφία και κάνανε ὅ,τι θέλανε. Ἐτσι δὲν εἶτανε πιὰ δυνατὸ νὰ νικήση μιὰ φρόνιμη γνώμη, μαλλώσανε, χωριστήκανε και δὲν μπορούσανε νὰ συναγροικηθοῦνε». Στὸ ἀναμεταξὶ ἡ χυμῖα και ἡ μηχανικὴ ὀλοένα και προοδίδανε. Στὸ Manchester συστήθηκε μηχανικὰ νηματουργεῖα και ἀρχινήσανε νὰ συναγωνίζονται γερὰ μὲ τὰ Ἀμπελάκια.

Οἱ Ἀμπελακιώτες δὲν μπορούσανε νὰ καταλάβουνε τὸν κίντυνο, οἱ ἀγράμματοι ἄγροιοι πού, μὲ τὸ πραχτικὸ τους μυαλό, εἶχανε κατορθώσει ὅ,τι κατωρθώσανε, δὲν μπορούσανε νὰ νοιώσουνε τὴ μεταβολὴ πού οἱ ἐφαρμογές τῆς ἐπιστήμης θὰ φέρνανε σὲ κάθε εἶδος βιομηχανία, και τὰ γραμματισμένα παιδιὰ εἶχανε τὰ μυαλά τους γιομάτα ἀπὸ ἀρχαῖα Ἑλληνικὴ σοφία ἀπὸ πραχτικὴ μάθηση δι σκαμπάκανε στάλα. Κ' ἔτσι ὅτε ἔνεν Ἀμπελακιώτη δι βλέπουμε νὰ πῆγε νὰ σπουδάση μηχανικὴ ἢ χυμῖα, σπουδὲς πού εἶτανε ἀπαραίτητες σὲ τόπο πού ὅλη του ἡ ζωὴ ἀπὸ τὴ βιομηχανία κρεμότανε.

Ὅσο τὰ ἐργοστάσια τοῦ Manchester βγάζανε πιὸ φτηνὸ νῆμα τόσο ξέπεφτε και ἡ ἀξία τοῦ Ἀμπελακιώτικου και τὰ κέρδη λιγοστεύανε. Οἱ ἐργάτες πού πλουτίσανε και συνειθίσανε στὰ πολλὰ κέρδη ἀρχίσανε νὰ μουρμουρίζουνε και ὁ ἀνταγωνισμὸς ἀνάμεσο στίς τάξεις γινότανε ὀλοένα πιὸ φανερός. Ὅσο οἱ δουλειές τῆς ἐταιρείας γινότανε πιὸ δύσκολες τόσο κ' ἡ διχόνοια κ' ἡ φαγομάρα ἀναμεταξύ τους μεγάλωνε.

Ἡ ἐταιρεία γυρέβοντας νὰ μὴ λιγοστεύουνε τὰ κέρδη της ἀρχίσε ν' ἀνακατέβεται ὀλοένα και πιὸ πολὺ σὲ δουλειές τῆς μπόρσας. Κ' ἦρθε στὰ 1811 τὸ φαλιμέντο τῆς Ἀουστρίας πού ἡ ἐταιρεία ἔχασε μονομιάς 10 ἑκατομμύρια φιορίνια. Ὁ Ἀλή-πασας πού ἀπὸ καιρὸ εἶχε στὸ μάτι τ' Ἀμπελάκια ὄφε λήθηκε ἀπὸ τὴ γκρίνια τους, πῆρε μαζί του μερι-

κοὺς χολιασμένους και ἀρχινήσε νὰ βυζαίνει τους ἄλλους ὄσπου μὲ τὴν πρώτη πρόφαση χουμήζε σὰ γερὰκι στ' Ἀμπελάκια και τὰ ξελοθύρεψε.

Ἐτσι ὁ Ἀλή-πασας, τὸ φαλιμέντο τῆς Βιέννας και τὸ γκρίνιασμα καταστρέφανε τ' Ἀμπελάκια· μὰ ἡ κυριώτερη αἰτία πού ἐβγάλε στὴ μίση και τίς ἄλλες στάθηκε πού δὲν-μπορέσανε νὰ νοιώσουνε τὸ ὄφελος τῆς πραχτικῆς σπουδῆς.

Ἄ σπουδάζανε ἐπιστήμες θετικῆς, ἂν ξέρανε πὼς νὰ συστήσουνε και νὰ δουλέψουνε τὰ μηχανικὰ ἐργοστάσια, δι θὰ φοβόντανε, μὲ τὰ ἑκατομμύρια πού εἶχανε, κανένα συναγωνισμὸ. Τότες ὅτε τὰ κεφάλαιά τους θὰ βρισκόντανε μπερδεμένα στὸ φαλιμέντο ὅτε τὸν Ἀλή-πασα θὰ φοβόντανε γιὰ τὸν ὄφελος ἐνωμένοι μὲ τὴ δουλειὰ κ' ἔχοντας πλοῦτο περισσο θὰ μπορούσανε νὰ τὸνε κρατοῦνε ἡτυχο δίνοντας του ὅ,τι τους γύρεβε.

Οἱ Προεστοί.

Μελετώντας τίς λογῆς ἰδιοκυβερνίες εἶδαμε πὼς παντοῦ τους ἄρχους τους ἐκλέγανε ἀπὸ τὰ ἀρχοντικά σπιτικά. Μὰ τὸ ἀρχοντολόι ἀφτὸ εἶτανε βγαλμένο ἀπὸ τοῦ λαοῦ τὰ σπλάγγα. Ὁ λαὸς ὁ Ἑλληνικός ἀγαποῦσε και σεβότανε τὴν ἀριστοκρατία του μὰ τὴν ἤθελε δική του. Ποτές δι στάθηκε δυνατὸ νὰ κυβερνηθῆ ἀπὸ τους ξένους πού τους κυριέψανε, ἀπὸ τοὺς καταχτητές.

Ἄφτοι ἦρθανε και περάσανε ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὴ Ρωμισοῦνη χωρὶς νὰ μπορούσανε νὰ τῆς ἀλλάξουνε τὰ φυσικά της και τὰ συστήματά της.

Πολὺ καλὰ τὸ προμάντεψε ἀφτὸ τὸ πράμα και ὁ Κυπριώτης ἀποκρισάρης ὄταν προσφωνώντας τους Γενοβέζους πού πήρανε στὰ 1374 τὴν Κύπρο, γύρισε στους πατριώτες του και τους εἶπε «Ὅλοι τοῦτοι θὰ διαβοῦν και σύ θὰ μείνης ὁ καθολικός ἀφέντης, ὅτι τὸ νερὸν πάγει και ὁ ἄμμος μένει, τοῦτέστι οἱ ξένοι θέλουνε φύγειν και οἱ τοπικοί θέλουνε μείνειν και λαλῶ τα φανερά ὅτι ἄλλο τοῦτοι οἱ καλοπίχειροι ἐνοιάζονται και ἄλλο ὁ Θεὸς θέλει κά μνῆιν».

Κι ἀφτὸ, ἴσια ἴσια, δείχνει τὴ ζωντανάδα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Μιὰ φυλὴ, πού μ' ὄλες τίς ἐναντιοσύνες και τίς ἀναποδιές μ' ὄλο τὸ ἀναστάτωμα και τὴν καταδρομὴ, βᾶσταξε αἰῶνες και χρόνια, τὰ δικὰ της τὰ ξέχωρα μυσεῖδια και καταχώνιασε κ' ἔκαμε δικούς της ὄλους τους ξένους, πού ἦρθανε νὰ τῆνε ρημάξουνε, μπορούμε, θαρρῶ, νὰ τῆνε λο-

γαριάσουνε γιὰ φυλὴ δυνατὴ.

Οἱ ξένοι μπορεῖ νὰ τυραννοῦσανε τὸ λαὸ μὰ γιὰ νὰ τὸν κυβερνήσουνε, ἔπρεπε νὰ γίνουνε τὰ ἔνα μαζί του. Δὲν κυριέψανε ἀφτοί τὴ Ρωμισοῦνη μὰ ἡ Ρωμισοῦνη τους χώνεψε ἢ τους ζετίναξε ἀπὸ πάνω της.

Ὁ λαὸς ἤθελε νὰ κυβερνιέται ἀπὸ δικούς του πρωτάρχους μὰ και νὰ ξέρη τί κάνουνε και πὼς τὸνε κυβερνοῦνε. Γι' ἀφτὸ ὅτε ὀλό-ελα ἀριστοκρατικὴ εἶτανε ποτές ἡ κυβερνία ὅτε ἔμωσ και ὄχλοκρατικὴ. Τους δημογέροντες τους παίρνανε ἀπὸ τίς πρώτες φαμελιές τῆς κοινότητος μὰ οἱ φαμελιές ἀφτές δὲν τὸ εἶχανε δικαίωμα κληρονομικό. Ἀκόμα και στίς πιὸ ἀριστοκρατικῆς ἰδιοκυβερνίες μπορούσες νὰ περάσης στὴν πρώτη γραμμὴ φτάνει νὰ γνωρίζεται ἡ ἀξιάδα σου.

Ἐτσι στὴ Μάνη, πού εἶτανε σὰν ἡ Ἀκρόπολη τοῦ μεσοχρονιάτικου τιμαριωτισμοῦ, λῆνε πὼς οἱ Μαβρομιχλαῖοι εἶτανε τ' ἀπογόνια κάποιου Μιχάλη ἀπὸ τὸ μικροχώρι Ἀλιμα τοῦ τότε λέγανε μάβρο γιὰ τὴ φτώχεια και τὴν ἀφράνια του (1). Στὴ Χιὸ, πού εἶτανε, ἴσως ἡ πιὸ ὀλιγαρχικὴ ἰδιοκυβερνία, ἡ ἀρχὴ ἔμενε πάντα στους πλούσιους ἐμπόρους. Ὁ καθένας ὅμως, ἂν εἶτανε ἄξιος και προσημόνος, κοιτάζε νὰ ζενιτεφτῆ, νὰ γίνη και κ' ἔτσι νὰ γυρίση στὴν πατρίδα του και νὰ μπορέση νὰ περάση στὴν πρώτη γραμμὴ.

Πλούσιοι ἐμπόροι, ἐπιστήμονες, γιατροὶ δηλ. γιὰ τί τότε, ἄλλη καμμιά ἐπιστήμη δὲν εἶχε περάση—ἡ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι κυβερνητικοὶ γυρίζοντας στὴν πατρίδα τους κοιτάζανε πὼς νὰ παίρουνε κορίτσια ἀπὸ τίς ἀρχοντικῆς φαμελιές κ' ἔτσι νὰ μποῦνε μέσχ στὸ ἀρχοντολόι— γιὰ τί ἀπὸ τίς γυναῖκες βασιτέτανε και βασιτέται ὡς τὰ σήμερα στὴ Ρωμισοῦνη τὸ σὸί—Οἱ πλούσιοι πρματεφεγάδες παίρνανε πρραγίους, παιδιὰ τοῦ λαοῦ, τους στέλνανε στὴν ζενιτεῖα και σὰν τους βλέπανε πὼς εἶτανε ἄξιοι τους παντρέβανε μὲ τίς κόρες τους. Νάφτες πού δουλέβανε στὴν τούρκικη ἀρχαία και κερδίζανε τὴν ἀγάπη τοῦ Καπετὰν πασά, παιδιὰ τοῦ λαοῦ πού μαθαίνανε γράμματα, πού εἶτανε ἄξια και προσημόνα, μπαίνανε, ἢ μοναχὰ τους, ἢ μὲ τὴ βοήθεια κανενὸς συγγενῆ τους Δεσπότη, στ' ἀρχοντοσπίτα τῆς Πόλης και μ' ἀφτὸ τὸν τρόπο πηγάλνανε μπόρος. Ὅλοι τοῦτοι ἢ γυρίζανε ἔστερα στὴν πατρίδα τους ὄπως ὁ Βούλγαρης ἢ κοιτάζανε νὰ παντρέψουνε τ' ἀδέρφια τους ἢ τὰ ξαδέρφια τους μὲ ἀρχοντοκόριτσα γιὰ νὰ τιμήσουν ἔτσι τὸνομα τῆς φαμελιᾶς τους.

(ἀκολουθεῖ)

ΓΙΑΓΚΟΣ ΧΑΤΖΗΣ

1) Γούδα τόμ. V. σελ. 100.

κοντὰ εἶναι, δυὸ βήματα ! Δὲν πᾶει τὰμάξι, παρέκει....

— Οὐ ! Ἐδῶ τώρα θὰ τὰ βροῦμε σκούρα ! Ἐλα, μωρ' ἀμαξᾶ, βόθηα νὰ κατέβω...σιγά, νὰ μὴ μοῦ στραγκουλίσης τὸ ποδάρι ! .. Στάσου στὴν μπάντα, Σεβαστὴ ! Ἴσια μωρέ ! Ὄπ ! Μπαβὸ ! Ὅυτε περιστράκι νᾶμανε !...Μὲ εἶδατε, μωρέ, μὲ εἶδατε ;

— Σὲ εἶδαμε, γιατρέ μου, περίφημα ! Ὅυτε περισσότεράκι !...

Κούτσα, κούτσα οἱ φίλοι μας πήγανε στὸ Μουσεῖο, ἔνα μακρυνάρι χωρισμένο σὲ δυὸ κάμαρες, γεμάτες ἀπ' τᾶρχατα. Τους ἄνοιξε ὁ ἐπιστάτης κι ἔναψε κ' ἔνα κερί, σὰν εἶχε πιὰ σκοτεινάσει και τίποτις δὲν ξεχωρίζανε. Μὲ τᾶχνὸ φῶς τοῦ κεριοῦ λίγα πράματα μπορούσανε νὰ νοιώσουν ἀπ' τίς σπασμένες κείνες κολῶνες, τᾶγάλατα τὰ κολοβά, τίς προτομές, τᾶνάγλυφα, τους τᾶφους μὲ τὰ γράμματα, πού περνούσανε μπόρος στὰ μάτια τους, πλάσματα, θαρρεῖς, μπερδεμένου ὄνειρου. Μίσα σὲ κουτιά γυαλοσκέπαστα λαμποκοποῦσανε χρυσὰ κι ἀσημένια νομίσματα, Ρωμαϊκῆς και Βυζαντινῆς ἐποχῆς. Σὲ μιὰ γωνιὰ σφάνταζε κάποιον πελώριο ἄγαλμα, μὲ τὴ βαριά, στριμμένη του ὄψη, πού λές και τους φοβέριζε.

ὁ Γιάννης τόλεγε Ἄρη κι ὁ γιατρός Ἡρακλῆ, μὰ κατὰ τὸν ἐπιστάτη βρήθηκε Ρωμαῖος αὐτοκράτορας ! Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς τίποτα δι σὲ τραβοῦσ' ἀπὸ κείνα ποῦθλετες, τίποτα δὲν εἶχε τὴ θεϊκὴ σφραγίδα τῆς καλῆς ἐποχῆς· ὄλα μαρτυροῦσαν ζεπεσμό και καταστροφὴ....

Σὲ λίγο πεταχτήκαν ὄζω στεναχωρημένοι. Μίσα κει στὴ σκοτεινιά, μὲ τῆς παλιᾶς ἐποχῆς τὰ φαντάσματα, κάτι σαπίλα τᾶφου ρουφούσανε και κακὸς Βραχνᾶς τους πλάκωνε τὰ στῆθια, τους ἔσθωνε στὰ χεῖλια τὴ μιλιὰ. Βγῆκαν ὄζω κι ἀνασάνανε. Ὁ ἐπιστάτης τους εἶδειζε πούναι κάτι κολῶνες, ἀρχαίου ναοῦ χαλάσματα, κ' ἔφυγε, παίρνοντας κάτι γιὰ τὸν κόπο του. Τὰ παιδιὰ κινήσαν κατὰ κει, μὰ ὁ γιατρός τους ἔκανε σωστὴ ἀπανάσταση.

— Ἄχ ἀδέρφι ! Τὶ κολῶνες και κολοκῦβια θὰ θῆς στὸ σκοτάδι ; Φαντάσου πὼς τὰ εἶδες και ζε μπερδεῖς ! Γῶ δὲν πᾶω πουθενά. Θὰ κάτσω δῶ νὰ ξεκουραστώ και νὰ φᾶω τὰ σταφύλια μου. Φέρτα δῶ, μωρ' ἀμαξᾶ, νᾶχης τὴν εὐκή μου ! Νὰ μὴ φερνες και λίγο ψωμί χωριάτικο και τυρί, θὰ εἶσανε λαμπρὸ παλλικάρη...ἀεὶ γιὰ σου! ἀγῶρας'τα και τὰ πληρώνω....

Ὁ γιατρός στρογγυλοκάθησε κει στὰ χαλάσματα, σὲ μιὰ κοτρώνα ἢ κυρία Σεβαστῆ ἔκατσε διπλα του, πιστὴ συντρόφισσα, μ' ὄλες τίς γκρίνιες της ! Τὰ παιδιὰ βρῆκανε δουλιχὰ, μαλλώνοντας ποῖς νὰ πρωτοσιάση τὴν καλῆτερη θέση. Ὁ ἀμαξᾶς ἔφερε τὰ σταφύλια, τὸ ψωμί και τὸ τυρί. Τᾶκοψε μὲ τὸ σουγιά του κομμάτια και τὰ μοίρασε σ' ὄλους. Ἡ Μαρῖω, ἀπ' ὄλους, ἔτρωγε τὰ σταφύλια της ὀρθή.

— Γιατί, βρε Μαρῖω, δὲν κίθεσαι ;
— Θέλ' νὰ ψηλώσου ! ... Γιὰ ἄμμι γῶ νὰ κουραστώ ;
— Γιατί δὲν μπῆκες νὰ ἰδῆς τᾶρχατα ;
— Τὰ ξέρω γῶ κείνα ...πολλές βολές τὰ εἶδα μὰ τὰ φοβάμαι, δι θέλ' πιὰ νὰ τὰ ματαῖδῶ !
— Γιατί, ζαβὴ, τὰ φοβάσαι ;
— Τὰ γλέπω στ' ὄνειρό μ' ! Κεῖνο τὸ μεγάλο, π' σ' ἀγριοκοιτάζει... πῶ, πῶ, μιννούλα μου !
— Εἶδες, κυρὰ Σεβαστῆ, πούχα δικία νὰ ζητήσω ψωμοτύρι ; Ψωμί, τυρί και σταφύλια πᾶει περίφημα, τέτοιο, μάλιστα, ψωμί, γλυκὸ σὰν τὸ μέλι !
— Ἀλήθεια, κερὰ Σεβαστῆ μ', ἔφαγες ποτέ σ' μπουμπότα ; —ρῶτησ' ἡ Μαρῖω, καθίζοντας κι αὐτὴ σταυροπόδι μπροστὴ της.
— Τ' εἶναι ἡ μπουμπότα ;